

Potpukovnik **Karl Viver:**

ARMISKA KOMANDNO-ŠTABNA RATNA IGRA¹⁾

Pod ovim naslovom pisac iznosi pouke stečene u toku organizacije i izvođenja KŠRI 8 američke armije u Koreji, za vreme primirja, u periodu između 1 i 4 decembra 1953. U vežbi su učestvovali ovi štabovi jedinica u sastavu pomenute armije: 1 armiski, 6 korpusnih i 24 divizijska štaba, a pored ovih i 4 štabne grupe tehničke službe i 1 štab vojne pošte.

U ovom prikazu iznećemo samo važnije probleme i stečena iskustva — korisna za eventualne organizatore sličnih vežbi.

Komandant armije postavio je kao cilj KŠRI da se izvrši provera operativnih planova raznih komandnih stepena i uvežbavanje štabnog osoblja u njegovim funkcijama.

Plan vežbe. — Zadatak KŠRI bio je da se provere operacijski planovi korpusa i divizija na postojećem frontu, da se proverí pokretljivost raznih štabova, da se isproba uređenje i održavanje veza i da se štabno osoblje što bolje vežba u štabnim funkcijama.

Za organizaciju i sprovođenje vežbe određena je grupa za planiranje sastava: glavni sudija (pratilac), »direktor problema«, njegov zamenik i po jedan predstavnik iz svakog odeljenja štaba (organizacijskog, operativnog, obaveštajnog i pozadinskog).

Vežba je izvođena u periodu od 12 dana operativnog vremena, a KŠRI je stvarno trajala samo 4 dana. Vežba je bila podeljena u tri faze: prva — protivnapad; druga — povlačenje i treća — protivofanziva. Između ovih faza određeno je vreme za pripremu sledeće faze.

U svakoj se fazi težilo da se pogodnim rukovođenjem igre stvore uslovi za takve odluke za čije je donošenje potreban naj-

potpuniji rad štaba i međusobna saradnja njegovih delova, kako u taktičkim tako i logističkim pitanjima.

Pošto je plan bio odobren od strane komandanta 8 američke armije, grupa za planiranje je definitivno sastavila opštu situaciju i dostavila je učesnicima, a za sudije izradila »scenario« (opšti pregled razvoja igre).

Priprema. — Na osnovu procena neprijatelja i zemljišta kojima se raspolagalo, — grupa za planiranje izradila je opšti hronološki pregled događaja. Tako je postupljeno stoga što onako mala grupa ne bi mogla stići da izradi detaljne preglede događaja za 36 štabova, pošto bi to zahtevalo dobro poznavanje zemljišta kod 50 pukovskih otseka i planova napada za 22 divizije i 5 korpusa. U cilju uprošćavanja situacije i uštede u vremenu pretpostavka je sastavljena tako da neposredno dovodi do izvođenja divizijskih protivnapada.

Predviđen je bio neprijateljski napad, iako nerealan i malo verovatan, tako da je svaka divizija bila »napadnuta« odgovarajućim jakim snagama na težištu svoje odbrane. Ovo radi toga da bi svaka divizija mogla proveriti svoj plan protivnapada. U pomenutom hronološkom pregledu događaja uneti su samo oni događaji koji zahtevaju intenzivan rad štabova i njihovu međusobnu saradnju, kao i takve situacije koje su iziskivale procene i predloge štaba radi donošenja komandantove odluke. Radi svestranijeg vežbanja štabova u njihovim funkcijama, sudijama su dati posebni pregledi događaja, na osnovu kojih su sudije poticale štabove na preduzimanje potrebnih dopunskih poslova. Kada je hronološki pregled događaja bio kompletiran i umnožen, tada su glavni sudija i sudija po pozadini svake ekipe bili orijentisani u štabu armije i data su im detaljna uputstva. Ova uputstva su se odno-

¹⁾ Command Post Exercise of a Field Army, by Lieut. Colonel Carl A. Weaver, *Military Review*, juni 1954.

sila na armiski »scenario«, objašnjavanje uprošćenog scenarija za divizije i načina njegovog korišćenja za izradu izveštaja i diskusiju obavestajnih i logističkih problema. Korpusne sudiske ekipe pripremale su svoja »scenarija« čim bi diviziske ekipe izvršile izviđanje dodeljenih im prostoriya. Zbog kratkoće vremena, sudiske grupe nisu se više sastajale do početka igre.

Grupa rukovodioca vežbe pregledala je sva »scenarija« i hronološke preglede događaja — u cilju otklanjanja svih neslaganja i nedostataka, a potom ih je pripremila za štampanje.

Bilo je planirano da se učesnici (196 oficira) i sudisko osoblje (400) prikupe u armiskom štabu radi orijentacije i uvođenja u igru, ali se od ovog odustalo zbog nemanja podesnih lokala za smeštaj tolikog broja ljudi.

Izvođenje vežbe. — Svaki igrajući štab imao je u toku igre bar jednom da promeni svoje mesto. Oko polovine štabova počelo je zatim igru postavljajući se na nova mesta, u polju, a u toku igre ti štabovi su se premeštali bar jednom unazad i vraćali na svoja ranije uređena mesta. Ostali štabovi pak, otpočeli su vežbu sa svojih normalnih mesta i vršili su premeštanje prema situaciji. Armiski istaknuti štab izvršio je skok od 18 km, a armisko glavno komandno mesto nije se stvarno premeštalo, ali je bilo potpuno pripremljeno za to. Premeštanje štabova prouzrokovalo je kod jedinica ozbiljne teškoće zbog neizbežne dopune u sistemu veza — u uslovima potrebe održavanja normalnih veza u slučaju otpočinjanja stvarnog neprijateljstva. Ali ove teškoće su bile predviđene, pa nisu negativno uticale na izvođenje vežbe.

Uloga sudija u ovoj vežbi bila je od naročito značaja; oni su zamenjivali štabove koji ne igraju, pa su u toku igre dostavljali one izveštaje koje u toku borbe normalno dostavljaju potčinjeni, susedi i viši štabovi, a odnose se na lična obavještenja, kao i taktička i logistička pitanja. Diviziske sudije predstavljale su pukove, artiljeriju i jedinice tehničke službe, a armiske, ne samo tehničke službe neposredno potčinjene armiji, već i više i susedne štabove. Sudije su dostavljale štabovima propisne izveštaje — shodno planiranom »scenariju«. U ove spadaju izveštaji: o gubicima, o uspešnim ili neuspešnim taktičkim akcijama, o zarobljenicima, o aktivnosti neprijatelja, o snabdevenosti, o

borbenim gubicima i sl. Sudije su kritički pratile rad štabova da bi utvrdile: efikasnost rada, kakva je saradnja u štabu i sa susedima, efikasnost i blagovremenost u izradi i slanju svih zapovesti i naređenja, itd.

Posle završene vežbe korpusne sudije su svojim izveštajima priključile i izveštaje diviziskih sudija i sve to dostavile rukovodiocu vežbe. Izveštaji su sadržavali ove podnaslove: 1) Operacijski planovi, 2) Gipkost štabova, 3) Veze, 4) Zapovesti i delatnost štaba, 5) Zamisao i vođenje KŠRI.

Analiza. — Kritika KŠRI bila je održana u armiskom štabu, 4 dana posle završetka vežbe, a prisustvovali su joj osoblje štaba i predstavnici korpusnih štabova. Posle toga, održana je u korpusnim štabovima analiza za predstavnike diviziskih štabova. Pouke i zapažanja pisca članka svode se na ovo:

Osnovnu zamisao za igru treba unapred ustaliti, tako da se izbegne svaka, pa i najmanja, promena u toku izvođenja igre, jer ona docnije izaziva velike promene u radu štabova.

Ciljeve vežbe treba ograničiti da bi se problemi temeljitije obradili. Jednovremeno rešavanje mnogih problema neminovno dovodi do toga da se mnoge štabne radnje često izvršavaju površno ili se uopšte ne izvrše. Treba se držati načela što jednostavnije i temeljnije obrade problema.

U početku igre, dok se štabovi malo ne uigraju, događaje i izveštaje treba iznositi sporije. Rešavanje problema (zadatka) otpočeti na položaju na kome se jedinica u datoj situaciji zatekla, a ne kao što je bilo u ovoj vežbi, tj. da je polazna situacija stvorena tek posle napuštanja položaja koje su komandanti dotada smatrali kao najjače i stoga ih naročito izabrali i uredili. Polazeći od položaja koje jedinice već zauzimaju, štabovi su u stanju da ranije i temeljnije procene situaciju, da otpočnu blagovremeno pokret rezervi, da potpunije i tačnije procene stanje snabdevanja i tako dođu do temeljnije i korisnije odluke.

Rešenje da se KŠRI svede na tri stvarna dana igre, za koje vreme treba rešiti probleme koje obuhvata 12-tó dnevna akcija, imalo je nekoliko nepovoljnih posledica. Ostavljeno vreme između faza bilo je nedovoljno da se svi izveštaji jedne dostave do početka sledeće faze. Ovo je prouzrokovalo smanjen obim rada i sa-

radnje u štabu — prilikom donošenja rešenja i odluka na osnovu tih izveštaja — a time je umanjena i sama obuka štabova.

Najveće koristi mogu se postići ako igra teče neprekidno, što se obezbeđuje detaljnim planiranjem zadatka koji se igrom rešava. Kada se traži više perioda igre, oni moraju biti tako planirani da se odluke donose docnije — u toku faza.

Mora se izraditi detaljan plan neprijateljskog dejstva, što za ovu igru nije učinjeno, te je dovelo do propusta u pravilnom obavljanju obaveštajne službe. U armiji treba izraditi spisak obaveštajnih aktivnosti i mora se planirati sam tok obaveštavanja, koji treba da pruži logičnu sliku neprijateljske aktivnosti i da proveri organizaciju ove službe.

Gubici. — Sopstvene gubitke, kako u ljudstvu tako i u materijalu, treba brižljivo procenjivati, a na osnovu plana neprijateljskog dejstva treba predvideti i sopstvena reaganja. Ova reaganja treba kontrolisati da bi se igra održala u željenom pravcu. Jedan od metoda za ovo je upotreba procena gubitaka od strane sudija.

Određeni procenat gubitaka u diviziji treba da se odnosi na jedinice u dodiru s neprijateljem i da za pojedine jedinice bude srazmeran njihovoj izloženosti gubicima. Primenom ovog metoda obezbeđuje se više logičnosti u komandantovoj odluci i u radu organa štaba pri popuni koji će moći biti bolje motivisan.

Snabdevanje. — Plan popune i snabdevanja mora biti saglasan sa taktičkom igrom, pa stoga glavno rukovodstvo i sudije moraju kroz celu pripremu vežbe planirati uticaj svakog događaja na snabdevanje i popunu.

Provera plana vežbe. — Pošto se zadatak pismeno sastavi i sudiske ekipe prouče situaciju, plan treba proveriti. Ovo se postiže izvođenjem ratne igre u kojoj je rukovođa grupa u ulozi neprijatelja, sudiske ekipe u ulogama odgovarajućih štabova, a »direktor problema« u ulozi glavnog sudije i arbitra. Da bi se uočeni nedostaci i slabosti otklonili pre

početka vežbe, ovu proveru treba izvesti blagovremeno.

Uspeh vežbe umnogome zavisi od sposobnosti njenih tvoraca, stoga treba pokloniti naročitu pažnju izboru grupe za planiranje i vežbi sudija. Za ovo treba birati oficire sa solidnim poznavanjem taktike i štabne službe.

»Direktor problema« u početku igre preuzeo je dužnost glavnog sudije, što se povoljno odrazilo na sam tok igre.

Preporučljivo je da grupa za planiranje, kao celina, ubuduće dejstvuje kao glavni armijski sudija u stvarnoj igri, te da se, s jedne strane, uštedi u ljudstvu, a s druge, da bi grupa mogla brže i efikasnije da rešava iskrsele probleme u toku igre i bolje uočavala važnost pojedinih momenata akcije štabova.

U zaključku pisac članka iznosi nedostatke koji su istaknuti na armiskoj i korpusnim kritikama — održanim po završetku igre. Nedostaci su uglavnom bili sledeći: planovi ponekad nisu odgovarali situaciji, kasno su izvršavani i nedovoljno koordinirani; u nekim slučajevima slabo su bili planirani pokreti štabova; sredstva veze nisu bila ravnomerno opterećena i, najzad, neki štabovi bili su neiskusni, a drugi van prakse.

*

Članak pokazuje kako se odvijala pomenuta KŠRI u 8 američkoj armiji, te je u informativnom smislu poučan i koristan. No, ovde je, izgleda, do maksimuma primenjen sistem predviđanja svih detalja i događaja od strane rukovodstva, tako da su igrajući komandni i štabni elementi imali ustvari da se bave samo tehničkom stranom izvršenja. Po našem mišljenju, onaj drugi sistem, tj. odvijanje KŠRI po odlukama igrajućih, savremeniji je i prikladniji, pošto štabne i trupne elemente više približava stvarnoj ratnoj situaciji. Ovo utoliko pre, što se danas taktička ili operativna zamisao ne može odvojiti od tehnike izvršenja s kojom pretstavlja nerazlučivu celinu.

M. V.

General-major H. E. Pimen:

OKLOPNE JEDINICE U OPERACIJAMA NA KOPNU

General Pimen je jedan od najistaknutijih stručnjaka u britanskoj vojsci po pitanju taktike i tehnike oklopnih jedinica. Pored toga što je pre rata, kao i u ratu, komandovao tenkovskim jedinicama i što se sada nalazi na čelu 11-te tenkovske divizije, on je proveo izvesno vreme i na dužnostima u Ministarstvu rata gde su rešavani tehnički problemi najnovijih modela oklopnih oruđa i vozila kao i pitanja njihove proizvodnje. Sva ta svoja iskustva i zapažanja general Pimen je izneo u ovom svom predavanju¹⁾ koje je održao 10 februara 1954 pred visokim auditorijumom engleskih vojnih rukovodilaca i stručnjaka, što se vidi iz objavljene diskusije na kraju članka koja je vođena posle predavanja.

General Pimen se prvo ukratko osvrnuo na ulogu tenkovskih jedinica u dva prošla svetska rata, a zatim je prešao na razmatranje problema njihove upotrebe u budućnosti, dotičući se i mogućnosti dejstva atomskog oružja kao i koliko će ovo novo oružje uticati na rad tenkovskih jedinica. Najzad, izneo je i svoje mišljenje i konkretne predloge za izmenu sadašnje formacije i naoružanja tenkovskih jedinica, što treba da im omogući da u punoj meri iskoriste podršku atomskog oružja koje je na pomolu.

Princip da vojske moraju imati pored statičkih i brzopokretne elemente, rekao je general Pimen, star je koliko i ratovodstvo. Osnovna uloga brzopokretnih snaga oduvek je bila u savlađivanju neprijateljskih brzopokretnih delova, a zatim: u ofanzivi, da doprinesu ili upotpune uništavanje glavnih neprijateljskih snaga, a u defanzivi, da uspire ili zadrže neprijateljsko nadiranje, pa da u pogodnom momentu udare u bok i pozadinu neprijateljskih glavnih snaga. Kao što se vidi, rekao je dalje general Pimen, ofanzivni način dejstva je bio i ostaje prvi zakon upotrebe brzopokretnih snaga kako u napadu tako i u odbrani.

Da bi ovo dokazao, general Pimen je izložio slučaj sa Maloaziskog fronta, iz

septembra 1918, gde su uništene dve turske armije kojima je jedna engleska konjička divizija bila prodrila u pozadinu i presekla otpusnicu. Nalazeći se u rezervi istočno od reke Jordana, nadmoćnija engleska konjica je prodrila kroz razvučen front turske 8 armije, prešavši za 34 časa 70 milja (112 km). Turci nisu imali vremena ni mogućnosti da zaustave brz i iznenadan engleski prodor koji je doveo do uništenja njihove 7 i 8 armije.

General Pimen kaže da je ovaj primer naveo samo zato što se on odigrao neposredno posle upotrebe tenkova na Zapadnom frontu (8 avgusta 1918) kada je dokazano da ova uloga u budućnosti prelazi na tenkove. Da je Prvi svetski rat bio produžen i 1919 godine, grandiozni plan za izgradnju tenkovskih snaga svakako bi bio ostvaren i njihova bi prednost još i tada bila nepobitno dokazana. Međutim, brzi slom Centralnih sila ovo je odložio za Drugi svetski rat.

Iz prošlog rata pisac navodi primer dejstva Guderijanovog 19 tenkovskog korpusa koji je u maju 1940 za 17 dana prešao 400 milja (oko 640 km) i preko Sedana dospao do Amijena i Abevila, izbijajući tako na obalu Lamanša. Zatim se u članku naizmenično ređaju podvizi tenkovskih jedinica u Africi i na Istočnom frontu. Za vreme napada na Sovjetski Savez 1941, Guderijan je imao u sastavu svoje tenkovske grupe: 24, 46 i 47 tenkovski korpus, koji su na frontu Centralne grupe armija bili prodrli na rusku teritoriju na 14 dana marša ispred ostalih trupa, što je dovelo do brzog pada Smolenska. U Africi, kod Alem El Halfe, britanski tenkisti su neposredno pre bitke kod Alamej-na odneli, uz sadejstvo avijacije, sjajnu pobedu nad Romelovim snagama. Postignuti uspesi kod Alem El Halfe razvijani su uz najtešnje sadejstvo avijacije sve dok nemačko-italijanske snage u Africi nisu bile definitivno likvidirane.

Posle Staljingrada, kada je ruski parni valjak počeo nezadrživo da se valja na zapad, za Nemce je, kaže general Pimen, još jedini spas mogao biti u elastičnoj manevarskoj odbrani, koju je jedino Manštajn izvodio i uspeo da Sovjetima nanese strahovite gubitke u preotimanju Harko-

¹⁾ Armour in the Land Battle, By Major-General H. E. Pymen, *Journal of the Royal United Service Institution*, maj 1954.

va 1943 godine. Ali, srećom za Ruse, Hitler nije shvatao značaj manevarske odbrane, pa je naredio da se otsudno brani svaka stopa zemlje, što je bilo fatalno.

Sličnu ulogu tenkovi su odigrali i na Zapadu, počev od samog iskrcavanja u Normandiji pa sve do Elbe, kaže dalje general Pimen. Ukoliko je saradnja sa avijacijom bila tešnja, utoliko su uspjesi bili sigurniji i veći. Opšte iskustvo iz prošlog rata pokazuje da su tenkovi, uprkos razvijanju protivtenkovske odbrane, bili i ostali, uz sadejstvo avijacije, glavni faktor svakog plana za izvođenje kopnenih operacija.

Buduća taktika tenkovskih jedinica. — General Pimen prvo konstatuje da i za budućnost važi osveštani princip o potrebi brzopokretnih elemenata, mada će se armije u budućnosti, uskupno posmatrane, mnogo brže koncentrisati za bitku. Pored toga, njihov će raspored morati da bude sve rastresitiji. Mada će osnovni principi za upotrebu snaga ostati u svojoj suštini isti, načini njihove primene menjaće se kako u napadu tako i u odbrani.

Atomsko dejstvo će biti ostvareno na tri načina: puštanjem bombi iz aviona, bacanjem pomoću raketa i dejstvom atomske artiljerije. Samo, kaže general Pimen, *treba dobro upamtiti da negdašnja prevlast u vazduhu sa njenim beneficijama iz rata 1939/45 više neće važiti*. Stoga se ubuduće neće smeti ni zamisliti onako gusta nagomilavanja snaga kakva smo imali u prošlom ratu, naprimer, na zapadnoj obali Rajne. Isto tako, nemačka nagomilavanja kod Alamejna ili britanska kod Alem El Halfe bila bi izvanredan cilj za atomske bombe. Stoga, za masovnu upotrebu tenkovskih snaga u napadu general Pimen propisuje sledeće odredbe:

a) Mora se odbaciti ono ortodokсно nagomilavanje tenkova pozadi polaznog položaja za napad. Naprotiv, tenkovi moraju zauzimati, po grupama, jako rastresit i strogo kontrolisan raspored, sa što potpunijim maskiranjem.

b) Kada dođe određeni čas za pokret, koji mora biti precizno određen za svaku grupu s obzirom na njeno udaljenje i prolaznost zemljišta, sve grupe imaju da prođu polaznu liniju u tačno proračunato vreme tako da se koncentracija snaga ostvari tek pred glavnim objektima koji se biraju na više milja u dubini neprijateljske pozadine.

c) Ovi objekti moraju biti tako izabrani da primoraju neprijatelja da angažuje jače snage za njihovu neposrednu odbranu, odnosno preotimanje, čime će biti primoran da poremeti svoj opšti odbranbeni poredak.

d) Braniočev protivmanevar će svakako pružiti povoljnu priliku za dejstvo napadačevih tenkovskih snaga, a ako bi branilac učinio grešku i svoje snage jako nagomilao, onda bi napadač imao ponovo da upotrebi atomsko oružje.

Jasno je da ove sažete odredbe u praksi mogu imati bezbroj varijanti.

Pri razmatranju odbrane, general Pimen naročito ističe afinitet koji postoji ne samo između tenkova i avijacije, već i između tenkova i atomskog oružja. On polazi od pretpostavke da se za odbranu bilo neke veće reke ili planinske barijere nikada neće imati dovoljno snaga. Stoga se moraju posedati samo važnije tačke, a međuprostori osmatrati. Neka u takvoj situaciji jedna armija, kaže on, raspolaže sa 3 tenkovske i 4 pešadijske divizije. Ove poslednje bi sa svojim protivtenkovskim sredstvima svakako bile u prvom ešelonu. Pozadi svake dve pešadijske, van dometa neprijateljske artiljerije, razvila bi se po jedna tenkovska divizija, i to samo do te mere da ne bi postale rentabilan cilj za neprijateljsko atomsko oružje. Treća tenkovska divizija bi se takođe razvila, ali dalje u dubini i obično prema spoju prve dve.

Ako bi sada neprijatelj napravio prodor prvog ešelona, stupile bi u dejstvo tenkovske divizije koje bi imale za cilj da svojom vatrom i silinom protivudara blokiraju neprijatelja i zatvore stvorenu brešu. Neprijatelj bi u tom slučaju bio primoran da privuče i nagomila svoje rezerve, a to bi opet za branioca bio pogodan trenutak da upotrebi atomsko oružje čije dejstvo treba iskoristiti uvođenjem preostalih tenkovskih i drugih snaga. I ovde, naravno, u praksi mogu nastupiti mnogobrojne kombinacije u zavisnosti od zemljišta, odnosa snaga i dr.

Buduća formacija i naoružanje tenkovskih jedinica. — General Pimen upozorava da se formacija i naoružanje tenkovskih jedinica moraju prilagoditi pretstojećoj upotrebi atomskog oružja. Prva zamerka sadašnjem stanju jeste u tome što je tenkovska divizija još uvek isuviše vezana za puteve i što na maršu pretstavlja veoma dugu kolonu. Po-

red toga, naročito se oseća potreba da izviđački delovi budu brži, bolje naoružani i što sposobniji za kretanje van puteva. U vezi sa prednjim traži se da tenkovi lakše savlađuju rečne i ostale prepreke, a da istovremeno njihovi topovi budu većeg kalibra. S druge strane, da bi tenkovska divizija predstavljala što manji cilj, mora se energično rasteretiti svih administrativnih i drugih nepotrebnih pozadinskih vozila.

Isto tako, divizija nosi sa sobom isuviše municije. U prošlom ratu se smatralo da je potrebno ispaliti 7 metaka da bi se u susretnoj borbi (tenk protiv tenka) dobio jedan pogodak u neprijateljski tenk. Danas se, međutim, smatra da je za to dovoljno tri metka. Stoga, ako jedna tenkovska divizija danas nosi 15.000 pancirnih zrna, to bi teoriski značilo da bi ona mogla svu ovu municiju utrošiti u roku od 24 časa i uništiti 5.000 tenkova! Međutim, rekao je general Pimen, ako bi moja divizija mogla dnevno da uništava samo deseti deo od ovog broja, ja bih bio prezadovoljan.

U svakom slučaju, rekao je dalje general Pimen, mi moramo biti načisto s tim da, ako *mi* ne izbacimo sva nepotrebna vozila iz stroja, to će sigurno učiniti neprijatelj. Stoga mi moramo ovaj problem rešiti. Najzad, i helikopteri mogu korisno poslužiti za snabdevanje, pa se komore mogu svesti na minimum.

U pogledu broja vozila za prevoz trupa, general Pimen ističe da ih sada ima 100 za prebacivanje jedne motorizovane brigade i da su sva suviše vezana za puteve. Da bi se izbegli gubici i dobila veća elastičnost, broj vozila se, po njegovom mišljenju, mora svesti na 50 za jednu brigadu, ali tako da budu praktično sposobna za kretanje po svakom terenu. Ostalo ljudstvo treba voziti na tenkovima.

General Pimen je odlučan protivnik mišljenja da su tenkovi, usled razvoja protivtenkovske odbrane, preživeli. Slično veštom bokseru, kaže on, tenk ima mnogo načina da izbegne direktne udare, pa opet da nokautira svoga protivnička. Međusobno sadejstvo tenkova, podrška avijacije i artiljerije, precizna i ubitačna vatra iz tenkovskih oruđa, vešto korišćenje dima i zemljišnih zaklona, kao i usavršavanje metoda noćnih borbi, jesu moćni faktori koji omogućavaju tenku da uspešno izvrši sve zadatke kako u napadu tako i u odbrani. Pored toga, tenk budućnosti

mora biti brz, mali i veoma otporan prema vatri. Razmatrajući sa stručnjacima sadašnje tenkove, general Pimen je došao do ubeđenja da budući tenkovi mogu biti još moćniji i brži, a po težini čak i lakši od dosadašnjih.

Što se tiče samohodne protivtenkovske artiljerije, njena uloga postaje sve veća. Kod nje mora na prvo mesto da dođe vatrena moć, zatim oklop, pa pokretljivost. General Pimen naročito potseća na strahovite gubitke koje im je nanosio nemački protivtenkovski top 88 mm kako iz pokreta tako i ukopan na vatretnom položaju.

Na kraju svog predavanja general Pimen je naročito naglasio da su brzina smelost i aktivna dejstva bili i moraju ostati osnovni faktori dejstva tenkovskih jedinica. U budućnosti će atomska oružja svakako moći da stvaraju brze i iznenadne breše u neprijateljskom frontu za čiju su eksploataciju najpogodnije tenkovske snage.

*

Posle predavanja razvila se živa diskusija. General-potpukovnik Martel stavio je primedbu na izloženi frontalni način upotrebe tenkovskih divizija u odbrani, umesto da se ove snage upotrebe za udar u neprijateljski bok i pozadinu.

Predavač je odgovorio da je to samo jedan od mogućih načina upotrebe dok se ne otkriju neprijateljski pravac glavnog udara.

General-major Danken je postavio pitanje izviđačkih kola, kao i pitanje opšteg smanjenja broja vozila u diviziji.

Predavač je opširnije objasnio potrebu za izviđačkim kolima koja moraju raspolagati što većom brzinom i mogućnošću kretanja van puteva, a od naoružanja treba da imaju mitraljeze i topove, jer će im to zahtevati njihovi zadaci u budućnosti. Broj vozila u diviziji se može smanjiti, rekao je predavač, smanjenjem tonaze municije koju divizija nosi sa sobom, a zatim ukidanjem nepotrebnih pokretnih radionica i drugih administrativnih vozila. Duboke kolone i veliko nagomilavanje tenkova može se izbeći deljenjem divizije na pojedine grupe, prema potrebi zadataka. Sem toga, tenkisti će morati uvek da znaju tačno vreme i mesto upotrebe atomskih bombi, pa će prema tome predviđati i zalih potrebne goriva za dostignuće postavljenih ciljeva.

Na primedbu generala Taka da tenkovskim jedinicama pretila velika opasnost od raketnog naoružanja lovačke avijacije, predavač je objasnio da on smatra da ta opasnost ipak neće biti veća od one koju su pretrpeli od topova 88 mm.

*

Upotreba atomskog oružja u domenu taktike danas je stvarnost o kojoj se mo-

ra ozbiljno razmišljati. Neosporno je da će ova nova energija dovesti do krupnih promena u budućnosti ne samo na polju taktike i operatike već i u celom ratovodstvu. Stoga je vrlo važno budno i objektivno praćenje njenog razvoja, ostajući uvek u granicama realnih mogućnosti.

M. P.

Pukovnik **Antonio Saltini:**

O ODBRANI NA ŠIROKOM FRONTU¹⁾

Odbrana na širokom frontu, posmatrana kroz aspekte svih mnogobrojnih i složenih problema na koje branilac nailazi i zadatke koje treba da reši prilikom njene primene i izvođenja, predstavlja u poslednje vreme omiljenu temu naših i stranih vojnih pisaca. Nesumnjivo, ne bez razloga. Uzrok ovog interesovanja treba, pre svega, tražiti u tome što postoji velika verovatnoća da će u budućem ratu ova vrsta odbrane naći vrlo čestu primenu. Eventualna masovnija upotreba atomskog naoružanja na bojištu iziskivaće potrebu za većom rastresitošću snaga po frontu i jače izraženim raščlanjivanjem snaga po dubini. Pritom se ne sme izgubiti iz vida ni načelo ekonomije snaga koje će, kao jedno od osnovnih i najvažnijih ratnih načela, i u atomskoj eri ostati u punoj meri na snazi, što pogotovo važi ako je u pitanju branilac koji treba da podnese i izdrži iznenadni udar nadmoćnih snaga agresora.

Jedan od radova koji zahvataju ovu problematiku, odnosno, bolje rečeno, deo problematike odbrane na širokom frontu, predstavlja i ovaj članak. On je vredan pažnje ne samo zbog toga što se u njemu iznose izvesne postavke koje se razilaze sa odgovarajućim našim gledištima, nego i zato što sadrži interesantne misli u pogledu značaja ove vrste odbrane.

Pisac je svoje razmatranje ograničio na razradu svega nekoliko pitanja, kao što su: elementi koji čine odbranu na širokom frontu različitim od one u normalnim u-

slovima, organizacija ovog sistema odbrane, učešće artiljerije u odbrani čvorova i otpornih tačaka, organizacija međuprostora i, na kraju, kao zaključak, značaj ove odbrane.

Osnovni element koji odbranu na širokom frontu čini različitim od odbrane u normalnim uslovima i koji je, prema mišljenju pisca, najviše karakteriše, jeste raskorak između raspoloživih snaga i snaga koje bi na istom zemljištu bile potrebne za pružanje odsudne odbrane na određeno vreme. Iz ovog osnovnog elementa proizilaze i ostale razlike koje se ogledaju kako u pogledu zadatka, tako i u pogledu strukture i izvođenja odbrane. Kod odbrane na širokom frontu samim zadržanjem treba odrediti vreme koje je potrebno da se položaji održe. Za strukturu odbrane karakteristične su manja dubina položaja, isprekidanost fronta i jače rezerve u odnosu na snage predviđene da pruže otpor u čvorovima i otpornim tačkama. Izvođenje odbrane, u pretežno meri, treba da se zasniva na pokretu i dejstvu rezervi.

Nedovoljna dubina odbranbenih položaja zahteva, sa svoje strane, veću dubinu pojasa obezbeđenja, izuzev u slučaju kada se radi o zemljištu koje naročito pogoduje odbrani i gde nedostatak prostora nadoknađuju snažne i za napadača teško savladljive prirodne prepreke. Zbog nedovoljne dubine položaja biće normalna pojava da će napadaču poći za rukom da ih probije. Isto tako, biće gotovo redovan slučaj da će se neprijateljski napad moći zaustaviti tek uz upotrebu i protivnapad rezerve. Navedeni nedostatak odbranbenih položaja nalaže utoliko više da se odbrana

¹⁾ Della difesa su ampia fronte, del col. degli alpini Antonio Saltini, *Rivista Militare*, maj 1954.

organizuje na najverovatnijim pravcima neprijateljskog dejstva i iziskuje takav raspored artiljerije kojim će se, u najvećoj meri, obezbediti efikasna podrška pešadije u čvorovima i otpornim tačkama.

Pisac ističe da u italijanskim pravilima nije precizirano kako u ovom slučaju treba da bude organizovana odbranbena zona divizije. Prema njegovom mišljenju postoje tri moguća rešenja: 1) podela diviziske odbranbene zone na grupe čvorova, 2) na oteke sa grupama čvorova u njihovom okviru, i 3) na oteke i grupe čvorova. Prvo rešenje nije celishodno zato što se grupe čvorova mogu organizovati samo na onim delovima fronta na kojima, pored ostalog, postoje uslovi za najtešnje sadejstvo između čvorova objedinjenih u grupu ili, drugim rečima, na takvom zemljištu koje u topografskom pogledu pretstavlja celinu. S obzirom na to da će se na određenom delu fronta organizovati samostalni čvorovi, pa čak i otporne tačke između kojih će se, zavisno od situacije, nalaziti veći ili manji međuprostori, to bi u slučaju primene prvog rešenja uspešno komandovanje bilo ozbiljno dovedeno u pitanje. Zbog toga pisac zastupa mišljenje da treba usvojiti drugu ili treću varijantu, tj. podelu diviziskog odbranbenog pojasa na oteke sa grupama čvorova u njihovom okviru, odnosno na oteke i grupe čvorova, ali se ne upušta u njihovu analizu.

Učešćem artiljerije teži se ka tome da se smanji negativan uticaj koji nedovoljna dubina odbranbenih položaja ispoljava na čvrstinu odbrane. Organizacija učešća artiljerije u osnovi obuhvata izbor vatrenih položaja, pripreme koje treba da omoguće svakom oruđu neposredno gađanje, organizaciju sistema vatre pešadiskog naoružanja određenog za zaštitu artiljerije i postavljanje minskih polja.

Vodeći računa o tehničkim zahtevima koji se odnose na organizaciju i izvršenje gađanja, vatrene položaje artiljerije treba birati na verovatnim pravcima dejstva neprijateljskih oklopnih snaga, težeći da se sa ovih položaja omogući flankirno dejstvo.

Posle izbora vatrenih položaja divizi-ona potrebno je odrediti položaje za svaku bateriju i svako pojedino oruđe, imajući pritom u vidu potrebu neposrednog gađanja. U tom cilju svako oruđe treba da dobije svoju zonu dejstva za borbu protiv neprijateljskih tenkova. Osim toga, za po-

jedina oruđa treba predvideti i rezervne vatrene položaje.

Minska polja male dubine postavljaju se načelno na bokovima i pozadi vatrenih položaja artiljerije, a ispred njih lažna minska polja, koja treba primenjivati što više kako zbog uštede vremena i sredstava, tako i zbog toga da se obezbedi brzo premeštanje artiljerije u slučaju potrebe.

U odbrani na širokom frontu minirani međuprostor dobija u izviesnom smislu samostalnu ulogu. Odgovornost za njegovu odbranu prima komandant međuprostora. Prilikom organizacije međuprostora potrebno je, pre svega, utvrditi dubinu, gustinu i protezanje minskog polja, nadležnost u pogledu patroliranja i pitanje taktičke veze sa artiljerijom i minobacačima koji su određeni da dejstvuju po međuprostoru.

Načelno se smatra da dubina minskog polja u međuprostoru ne treba da pređe 150 m kako bi se omogućilo celokupnom naoružanju jedinice, odgovorne za njegovu odbranu, da dejstvuje preko njega. Ispred, na bokovima i pozadi minskog polja često se postavljaju mine iznenađenja ili lažna minska polja. Gustina minskog polja obično iznosi 4—6 mina na metar dužine. Što se tiče pravca njegovog protezanja, najpogodnije je linearno, jer se time skraćuje minsko polje i smanjuje utrošak mina.

Za patroliranje u međuprostoru odgovoran je komandant međuprostora, a po dubini komandant oteka ili grupe čvorova. Osmatranje međuprostora vrše i osmatrači u čvorovima, odnosno otpornim tačkama, koji su potčinjeni komandantu jedinice koja poseda čvor ili otpornu tačku.

Taktička veza sa artiljerijom i minobacačima koji su određeni da dejstvuju po međuprostoru ostvaruje se pomoću sredstava veze koja artiljerija i minobacači upućuju komandantu međuprostora.

Komandant međuprostora i komandant čvora ili otporne tačke, neposredno su potčinjeni komandantu oteka ili grupe čvorova. U slučaju da kroz međuprostor ide granica između dva susedna oteka, što načelno treba uvek izbegavati, komandant međuprostora bio bi u taktičkom pogledu potčinjen komandantima oba oteka.

Govoreći o značaju odbrane na širokom frontu, pisac ukazuje na to da je u italijanskim pravilima odbrana u normalnim uslovima mnogo šire i svestranije razrađena nego odbrana na širokom frontu.

Ovo bi moglo navesti na zaključak da odbrana na širokom frontu ima drugostepeni značaj i da će se primenjivati samo u izuzetnim prilikama. Ovakvom ubedenju može doprineti i sam izraz »odbrana u normalnim uslovima«. Ali, duh pravila, prema rečima pisca, ipak nije takav.

Činjenica je da izraz »u normalnim uslovima« nalazi svoj koren u pretpostavci — načelnoj i važećoj za sadašnji međusobni odnos između napada i odbrane — da vrsta odbrane na koju se izraz »u normalnim uslovima« odnosi garantuje, nezavisno od jačine napada, održanje određenih položaja na neodređeno vreme. Drugim rečima, ovaj se izraz zasniva na pretpostavci da na manevarskom zemljištu odbrana u normalnim uslovima, s obzirom na raspoložive snage, prostor i objektivne mogućnosti napada u odnosu na odbranu, može postići uspeh.

Ove uzajamne mogućnosti, međutim, stalno se menjaju zbog toga što postoji

neprekidna suprotnost i borba između napada i odbrane u cilju međusobnog nadjačavanja. To znači da navedena pretpostavka postaje neodrživa. U takvom slučaju došlo bi se do alternative: ili prihvatiti vrste odbrane koje nisu više pogodene, ili pak, nasuprot tome, isključivo primenjivati one vrste odbrane koje se više zasnivaju na elementu pokreta nego na statičkoj odbrani.

Pisac završava članak mišljenjem da bi u takvoj situaciji odbrana na širokom frontu mogla da se afirmira, i to ne više kao vrsta odbrane koja je, mada lokalnog i privremenog karaktera, nametnuta zbog nedostatka raspoloživih snaga, nego kao idealna i prema tome normalna vrsta odbrane, jer postiže potreban odnos uzajamnih mogućnosti između napada i odbrane, a pored toga i u većoj meri odgovara načelu ekonomije snaga.

R. M.

AKTUELNI ČLANCI IZ OBLASTI VAZDUHOPLOVSTVA*)

Poznati švajcarski vojni časopis *Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift*, doneo je niz aktualnih i studioznih članaka iz oblasti vazduhoplovstva. Pored interesantnosti samih članaka, s obzirom na materiju i probleme koje raspravljaju, oni su posebno značajni i zato što razmatraju mogućnosti i probleme savremenog vazduhoplovstva malih zemalja. Glavni članci su sledeći:

Potreba postojanja švajcarskog vazduhoplovstva.¹⁾ — U ovom uvodnom članku iznosi se uloga i značaj savremenog vazduhoplovstva koje

*) Broj specijalno posvećen vazduhoplovstvu: *ASMZ, Flugwaffe — Sonderheft*, april—maj 1954.

¹⁾ *Die Notwendigkeit einer schweizerischen Flugwaffe.*

²⁾ Bivši ruski vazduhoplovni oficir u Prvom svetskom ratu, docnije američki vazduhoplovni major; 1942 u svom delu *Victory through Air Power* (Pobeda pomoću vazdušne sile) postavio je zahtev SAD da za svoju prevlast u svetu moraju izgraditi moćno bombardersko vazduhoplovstvo, sposobno za dejstvo na svakoj tački zemljine kugle, koje će pratiti lovci velikog akcionog radijusa.

je već u Drugom svetskom ratu postalo jedan od odlučujućih faktora pobeđe. Ističe se gledište Aleksandra Severskog²⁾, koje je delom već potvrdio Drugi svetski, kao i Korejski rat i smatra se da će ga budućnost potpuno potvrditi. Zatim se iznose gledišta i stremjenja velikih sila u pogledu uloge i upotrebe vazduhoplovstva, kako bi se na osnovu toga izveo zaključak o potrebi postojanja švajcarskog vazduhoplovstva, kao vazduhoplovstva jedne male zemlje.

U članku se ističe da SAD povećavaju svoje vazduhoplovstvo, naročito strategijsko, tako da do 1957 treba navodno da raspoložuje sa 40.000 aviona — od kojih 20.000 mlaznih. Velika Britanija se prilagođava američkoj koncepciji, mada ipak daje prioritet lovcima i lovcima-bombarderima, a kao strategijsku rezervu predviđa teške transportne avione u cilju brzog prebacivanja snaga na svaku tačku zemljine kugle. Francuska se trudi da postigne kvalitativno i kvantitativno povećanje svog vazduhoplovstva. Italija se popunjava savremenim avionima, prvenstveno mlaznim lovcima i lovcima-bombarderima, uglavnom iz SAD.

U članku se dalje ističe da se, prema raspoloživim podacima, može smatrati da

SSSR poseduje oko 33.000 aviona i da stalno usavršava kvalitet svog vazduhoplovnog materijala; prema tome, on pretstavlja veoma jaku vazдушnu silu.

S obzirom na ovako opšte stanje vazduhoplovstva u svetu, a pored toga još i postojanje atomske bombe, u članku se podvlači da je najpogodnije sredstvo za odbranu od vazdušnih napada specijalna PAO lovcima. Najzad se zaključuje da je za odbranu od napada vazdušnih i oklopnih snaga neophodno savremeno i snažno vazduhoplovstvo, iako ono zahteva veoma veliko finansisko naprezanje svake zemlje. Dalje se tvrdi da jedna mala zemlja bez jakog i savremenog vazduhoplovstva ne bi bila sposobna da se dugo održi u slučaju rata, bilo da želi da ostane neutralna, ili da se brani. Odbrana je moguća samo aktivnim dejstvima, te, naprimjer, odobreni broj od 400 savremenih aviona za Švajcarsku pretstavlja samo minimum kojim bi se mogli rešavati izvesni najvažniji zadaci.

Vodenje vazdušnog rata.⁵⁾ — U ovom članku pisac na interesantan način iznosi osnovne probleme vazdušnog rata, razmatrajući ratna načela i njihov značaj u vodenju takvog rata. Pisac se i pored toga ipak ogradauje od definitivnih rešenja i ne ulazi u suštinu *materijalnih* uslova (avioni, naoružanje, pomoćna sredstva, aerodromi, elektronska sredstva i sl.). On razmatra samo načela i njihovu važnost u cilju stvaranja osnovne koncepcije i upotrebe sredstava, bez ubičajenih i dugih filozofskih razmatranja, što članku daje posebnu vrednost.

Kao prvo, pisac razmatra načelo *cilja i određivanja cilja* u koje uključuje *zadatak, odluku i moralne činioce*. Kroz razmatranje načela cilja uopšte, on prihvata novo shvatanje u pogledu cilja, smatrajući ono ranije zastarelim. Naime, ranije postavljeno načelo, odnosno njegovo tumačenje, podrazumevalo je kao osnovni ratni cilj »uništenje« neprijateljskih snaga, što je uslovljavalo i *bezuslovnu kapitulaciju* neprijatelja. Po novom shvatanju, cilj je postignut kada neprijatelj ne želi da se dalje bori. Pisac dalje iznosi gledišta Lenjina u pogledu najbolje strategije, iz kojih takođe proizilazi da se cilj postiže, bez obzira kojim sredstvima, *produžavanjem*

ratnih dejstava sve dok neprijatelj ne bude toliko demoralisan da se poslednji udar može izvršiti bez naročitih naprezanja. Kroz ova opšta razmatranja pisac logično konstatuje da je postavljanje cilja, u vodenju vazdušnog rata, od prvenstvenog značaja.

Kao drugo, razmatra se načelo *sigurnosti*. On ovo načelo razmatra kroz opštu prizmu, u vezi sa izvršenjem operacija i tajnošću izvršenja priprema, dalje sa izvođenjem operacija, kao i blagovremenim otkrivanjem neprijateljskih namera, kako bi opet došao do logičnog zaključka primene ovog načela kod vazduhoplovstva. Pritom pisac naročito podvlači značaj ovog načela u odnosu na sva ostala koja su u zavisnosti od njega. U odnosu na vodenje vazdušnog rata, pisac smatra da je ovo načelo relativno lakše primenljivo nego kod drugih vidova i rodova vojske, ali da pri tome ipak treba imati u vidu ogroman značaj službe prisluškivanja pomoću radija i elektronskih sredstava, kao i važnost vazdušnog izvidanja.

Kao treće, dolazi načelo *jednostavnosti*. Pri razmatranju ovog načela naročita važnost mu se pridaje u vodenju vazdušnog rata, zato što se borba u vazduhu često karakteriše pojedinačnim borbama — bez uticaja viših komandanata na tok brzih borbenih dejstava. Međutim, načelo *jednostavnosti* ne treba niukom slučaju izjednačiti sa »primitivnošću«, već više sa mogućnošću brzog prilagođavanja svakoj situaciji. Primena ovog načela zahteva naročitu sposobnost i spremu kadra u pogledu brzog shvatanja situacije i odlučivanja, kao i stvaranje »kvalitetnog« vazduhoplovstva.

Kao četvrto, pisac iznosi načelo *sadejstva*, razmatrajući ga u vezi američkog shvatanja (tj. kao usklađeno dejstvo borbenih sredstava pod rukovodstvom jedinstvenog zajedničkog štaba — u smislu postizanja apšteg cilja), da bi kroz to reljefnije izneo i koncepciju vodenja savremenog vazdušnog rata. Zatim, osvrćući se na greške i propuste primene ovog načela, tj. sadejstva između vazduhoplovstva i kopnene vojske, pisac ističe da bi u budućim ratovima odsustvo sadejstva moglo imati daleko sudbonosnije posledice nego što je to bilo u ranijim. On pritom naročito podvlači opasnost da zbog »dinamičnosti« vazduhoplovstva, njegovih povećanih mogućnosti u pogledu izbora cilja i efikasnosti

⁵⁾ *Luftkriegführung*, von Hptm. I. R. Lecher.

dejstva, dođe do nedovoljnog sadejstva sa relativno »statičnim« snagama kopnene vojske.

Kao peto, razmatra se načelo *koncentracije snaga*. On i dalje ističe značaj ovoga načela, u onom smislu u kom ga je istakao i Klauzevic. Međutim, u pogledu primene ovog načela iz jednog decentralizovanog položaja, pisac podvlači da tu savremeno, vazduhoplovstvo ima najveće mogućnosti. Koncentracija vazduhoplovnih snaga dolazi do punog izražaja i u taktičkom i strategiskom aspektu. Poseban značaj ovog načela dolazi do izražaja pri upotrebi vazduhoplovstva malih zemalja, u cilju zadobijanja lokalne — taktičke prevlasti u vazduhu. Iznoseći uslove mogućnosti ostvarenja koncentracije vazduhoplovnih snaga malih zemalja, pisac računskim putem dolazi do zaključka o potrebnim sredstvima sa kojima bi se postiglo gotovo 100% odbranbenog uspeha. No, on podvlači da čak i koncentracija vazdušnih snaga relativno malog vazduhoplovstva ima više izgleda na uspeh ako se vrši više u smislu ofanzivnog, nego defanzivnog dejstva vazduhoplovnih snaga.

Kao šesto, pisac ističe načelo *ekonomije snaga*, konstatujući da se ono u primeni ne može ni zamisliti bez načela *sigurnosti i koncentracije snaga*. Po pitanju suštine ekonomije snaga pisac zaključuje da tu bitno pitanje pretstavlja određivanje koji je rod ili vid oružanih snaga u odnosu na određenog neprijatelja ekonomicniji. Ovo načelo, s obzirom na štednju snaga i potrebu njihove koncentracije u određenom momentu i na određenoj tački, zahteva naročite sposobnosti komandnih organa; inače, načelo ima poseban značaj u vođenju vazdušnog rata.

Članak nije završen. No, kao sledeća načela pisac pominje *ofanzivnost dejstva*, koje obuhvata pojam napada i inicijative, zatim načelo *pokretljivosti*, koje sadrži pojam i uticaj vatre i pokreta na borbu, i kao poslednje, načelo *iznenadnosti* koje nije definisano (da li se smatra načelom ili sredstvom).

Taktičko vazduhoplovstvo.⁴⁾ — U ovom članku, koji je naročito interesantan, pisac razmatra taktičko vazduhoplovstvo, iznoseći probleme i najbitnija pitanja upotrebe u uslovima kada ne-

prijateljsko vazduhoplovstvo operativno sadejstvuje sa jedinicama kopnene vojske. Polazeći od samog pojma *taktičkog vazduhoplovstva*, koje smatra vazduhoplovstvom pridotim ili potčinjenim jedinicama kopnene vojske, pisac u prvom redu razmatra njegov sastav, veličinu i naoružanje. Koristeći iskustvo iz poslednjih ratova i Organizacije Atlantskog pakta, pisac dolazi do zaključka da je za kopnenu vojsku jačine 10—12 divizija potrebno oko 1.000 aviona. Ovo potkrepljuje tvrdnjom da se planom za učestvovanje Nemačke u okviru EOZ, na njenih 12 budućih divizija predviđa taktičko vazduhoplovstvo od oko 1.326 aviona lovaca-bombardera, dnevnih lovaca, lovaca za dejstvo po svakom vremenu, izviđačkih i transportnih aviona. Zatim, iznoseći karakteristike pojedinih vrsta taktičkih aviona, pisac razmatra zadatke taktičkog vazduhoplovstva koji obuhvataju: izviđanje, vazдушnu borbu i dejstvo protiv ciljeva na zemlji. On naročito tretira način upotrebe taktičkog vazduhoplovstva, iznoseći ukratko osnovna načela za postizanje *prevlasti u vazduhu*, kao i za *posrednu i neposrednu podršku*.

Posebnu pažnju u svojoj studiji pisac posvećuje rukovođenju i komandovanju taktičkim vazduhoplovstvom, pri čemu ističe potrebu da komandant jedinice kopnene vojske mora znati šta u okviru svog zadatka može zahtevati od vazduhoplovstva i kako ga može najkorisnije upotrebiti; komandant vazduhoplovne jedinice, pak, načelno sam donosi odluku po pitanju upotrebe svojih snaga u cilju izvršavanja zadataka koje mu postavlja komandant kopnene jedinice.

Dalje, pisac detaljno i na zanimljiv i praktičan način razmatra borbena i ubojna sredstva taktičkog vazduhoplovstva, kako bi na osnovu toga došao do zaključka o njihovoj najefikasnijoj upotrebi u odnosu na razne objekte dejstva. Kroz razmatranje načina i proračun efekta dejstva, uzimajući pritom u obzir sliku rasturanja i verovatnoću pogađanja, kao i mogućnost i efikasnost zemaljske protivu-vazdušne odbrane pojedinih objekata, pisac analizom mogućeg efekta dejstva dolazi do zaključka o ekonomičnosti aviona kao borbenog sredstva. On konstatuje da je vazduhoplovstvo zaista najosetljiviji i najskuplji borbeni instrument današnjice, ali da, pod uslovom pravilne i celishodne upotrebe u odnosu

⁴⁾ Die taktische Flugwaffe, von Oberst Max Wüthrich.

na kopnene snage, ono predstavlja borbeni faktor velike ekonomičnosti koju ne može postići nijedan drugi vid ili rod oružanih snaga.

Kroz razmatranje pitanja taktike vazduhoplovstva, pisac ističe na prvom mestu potrebu iznenađenja, koje je s obzirom na taktičko-tehničke osobine vazduhoplovstva ostvarljivo; zatim, podvlači važnost iskorišćavanja vazduha u smislu mogućnosti *trodimenzionalnog manevra*. Najzad, pisac ukazuje na značaj usavršavanja radarske tehnike koja je omogućila letenje bez spoljne vidljivosti, kao i borbena dejstva po svakom vremenu i na svakoj visini, što omogućava primenu posebnih i raznovrsnih taktičkih postupaka. U tom cilju, pri izvršavanju zadataka neophodno je prethodno razmotriti geografsku i topografsku situaciju cilja, pokrivenost zemljišta, potrebne snage za što uspešnije izvršenje zadatka, PAO situaciju cilja, opštu vazдушnu situaciju, meteorološku situaciju na maršruti i u regionu cilja itd., kako bi se kroz tu procenu došlo do odluke o najcelishodnijem načinu dejstva. Dalje, prilično mesta u svom članku pisac posvećuje i problemu maskiranja, kao i korišćenja sunca, oblaka, noći, niskog letenja i t. sl.

Na kraju članka pisac je prilično ubedljivo izneo problem, potrebu i koristi bliskog baziranja — u odnosu na akcioni radijus i njegovo iskorišćenje za borbena dejstva, kao i važnost organizacije materijalno-tehničkog obezbeđenja. No, ipak, kao odlučujući faktor za uspeh taktičkog vazduhoplovstva u sadejstvu sa kopnenim jedinicama pisac postavlja problem baziranja i lokalne prevlasti u vazduhu.

Obuka i značaj letačkih posada.⁶⁾ — Kroz ovaj članak pisac sa mnogo argumenata ukazuje na važnost obuke i značaj letačkih posada, problem kome se ponekad ne poklanja odgovarajuća pažnja. Neprekidan razvoj vazduhoplovne tehnike u pogledu motora, povećanja brzine aviona, usavršavanja sredstava za navigaciju, dejstva naoružanja itd. često nameću pitanje da li će i u budućnosti posada aviona biti značajan faktor? Međutim, i pored sveg razvoja i naučnih i tehničkih eksperimenata, kroz a-

nalizu borbenih dejstava u Korejskom ratu, po mišljenju pisca, zaključuje se da će pilotu i dalje pripadati odlučujući značaj u postizanju uspeha u vazduhu. Pisac zatim iznosi najbitnije komponente vrednosti posade, pominjući, pre svega, lične karakterne osobine, znanstvenu spremu i iskustvo letačkog osoblja.

U vezi s tim, pisac ukazuje na načine i metode obuke letačkog osoblja, ističući pritom naročito značaj koji ima specijalna vazduhoplovna medicina — u pogledu izbora i selekcije tog osoblja.

Elektronika u vazduhoplovstvu.⁷⁾ — Pisac u ovom članku prilično detaljno razmatra problem veze u savremenom vazduhoplovstvu i daje kraći istoriski osvrt na razvoj i sadašnje stanje *elektronike* u službi vazduhoplovstva. Pritom naročito ističe da uspeh borbenih dejstava vazduhoplovstva umnogome zavisi od sredstava veze. Elektronskim sredstvima omogućena su elektronska izviđanja, visokofrekventna veza i tehnička pomoć u navigaciji, naročito kod taktičkog vazduhoplovstva. Pri tim razmatranjima pisac naročito podvlači značaj veze taktičkog vazduhoplovstva sa jedinicama kopnene vojske — u mreži komandovanja.

Po pitanju elektronike u službi navigacije taktičkog vazduhoplovstva, kako ističe pisac, pojavljuju se dva ekstremna gledišta: prvo, da avion u potpunosti treba opremiti radio i radarskim sredstvima koje će radi rasterećenja pilota opsluživati navigator, i drugo, da gro tih sredstava treba da bude na zemlji, tako da tamo, pored zemaljskih elektronskih sredstava, budu i duplikati avionskih radio-uređaja, kako bi i sam pilot (bez navigatora) mogao da ih iskorišćava u navigacione svrhe.

U daljem razmatranju pisac na interesantan način iznosi problem kako »slušati«, kako »biti slušan« i kako »stalno i blagovremeno videti« pomoću elektronskih sredstava primenjenih u savremenom vazduhoplovstvu.

Baziranje vazduhoplovstva.⁷⁾ — U ovom članku pisac razmatra pro-

⁶⁾ *Die Elektronik in der Luftwaffe*, von Hptm. Bolliger.

⁷⁾ *Die Bodenorganisation der Luftwaffe*, von Major E. Wetter.

⁶⁾ *Ausbildung und Bedeutung der fliegende Besatzungen*, von Hptm. E. Werner.

blem *baziranja* savremenog vazduhoplovstva, podrazumevajući tu celokupnu zemaljsku organizaciju koja omogućava letenje. Polazeći od osnovnog uslova za mogućnost dejstva vazduhoplovstva — aerodroma, pisac zaključuje da bi vazduhoplovstvo bez aerodroma i veoma složenog i raznolikog materijalno-tehničkog obezbeđenja i organizacije postalo nepokretno i neupotrebljivo. Suprotno jednoj savremenoj koncepciji, da na svakom savremenom aerodromu treba da bazira po jedna vazduhoplovna divizija, i pored problema izgradnje aerodroma, pisac ukazuje na već danas izgrađenih 130 aerodroma NATO-a, na kojima će, s obzirom na predviđeno brojno stanje, bazirati na svakom samo po 30—60 aviona.

U razmatranju problema izgradnje normalnih, kao i rezervnih aerodroma, pisac se osvrće na pitanje korišćenja jezera i morske površine za aerodrome. Analizirajući sve činjenice koje utiču kako na letački materijal, tako i na materijalno-tehničku organizaciju, on zaključuje da je uspostavljanje aerodroma na vodi mnogo složenije nego na suvu i da ono zahteva još više pomoćnih uređaja i sredstava. U tom cilju detaljno iznosi šta obuhvata savremena organizacija aerodroma, zatim materijalno-tehničko obezbeđenje, odbrana aerodroma, kao i razne pomoćne službe (sanitet, transport, kontrola letenja, veze, i dr.).

Jedno novo borbeno sredstvo: helikopter.⁸⁾ — U ovom članku pisac razmatra značaj i mogućnosti helikoptera kao novog borbenog sredstva. Kroz kratak istorijski osvrt od perioda pr-

⁸⁾ *Un nouveau moyen de combat: l'hélicoptère*, par le major Eddy Bauer.

⁹⁾ *Napalm*, von Dr. ing. H. V. Hajek.

Major **Sam Long**:

EKONOMIJA SNAGE U ADMINISTRACIJI I SNABDEVANJU

U članku pod gornjim naslovom,¹⁾ pisac razmatra ovaj stalan i aktuelan problem i polazi od konstatacije da u Američkoj armiji, pri sadašnjoj formaciji, do-

¹⁾ Major Sam Long, *Economy of Force in Administration and Supply*, *Military Review*, juni 1954.

ve ideje za letenje, koju je dao Leonardo da Vinči, 1488, pa do danas, pisac iznosi mnoge podatke o razvoju helikoptera. U drugom delu razmatranja iznose se tipovi, karakteristike i primena helikoptera od 1950 do danas, kako bi se došlo do zaključka o njegovoj najkorisnijoj upotrebi. Na osnovu tih podataka pisac zaključuje da će, prema novim gledištima i dosadašnjim iskustvima, helikopter zameniti jedrilice pri vazдушnim desantima; zatim, da će se primenjivati kao transportno sredstvo za prenos materijala, oruđa, municije i ranjenika; i, najzad, da će se upotrebljavati i za izviđanje, osmatranje i komandovanje iz vazduha i slično.

Pored helikoptera, pisac iznosi podatke, kao i perspektive upotrebe *hopikoptera* (individualnog helikoptera) koji se predviđa kao prenosno sredstvo pojedinaca — u cilju osvajanja i zauzimanja važnih objekata u neprijateljskoj pozadini ili teško pristupačnim tačkama na planinskom zemljištu, kao i za razne zadatke u mornarici; najzad, za mirnodopsku upotrebu u saobraćaju, privredi i raznim nepredviđenim katastrofama.

Napalm.⁹⁾ — U ovom članku pisac iznosi uglavnom karakteristike, hemijski sastav, proizvodnju, način upotrebe i efekat dejstva *napalm* bombe.

*

Pomenuti časopis posvetio je skoro stotinu stranica problemima savremenog vazduhoplovstva. Samo se po sebi razume da nam prostor nije dozvolio da se upuštamo u detalje, te ovaj prikaz, ustvari, ima za cilj da ukaže na najvažnije probleme koji se ovde tretiraju, a čitaoci koji za njih budu naročito zainteresovani moraću potražiti original — u celini.

D. G. i S. B.

usklađivanja sa izvesnim organizacionim principima koje su razradili priznati autoriteti u vojnoj nauci, autor članka predlaže izmene koje bi trebalo učiniti u samoj formaciji operativne armije kako bi se smanjio broj ljudi na administrativno-pozadinskim dužnostima u odnosu na određeni broj boraca u prvim borbenim linijama.

Pisac polazi od principa da se pitanje smanjenja broja osoblja na administrativno-pozadinskim dužnostima najlakše i najprirodnije može rešiti tako što će se povećati broj jedinica neposredno administrativno potčinjenih jednom štabu. Ovakvo rešenje on predlaže s obzirom na činjenicu da jedan štab može administrativno rukovoditi dvostruko većim brojem dodeljenih jedinica no što je to sada slučaj i snabdevati ih, i to sa dvaput manjim brojem štabnog osoblja. U isti mah on postavlja pitanje da li na taj način jedan štab može administrativno rukovoditi sa 30 ili 40 potčinjenih jedinica i snabdevati ih umesto 3 ili 4 što je sada u praksi. Nastojeći da svojim postavkama obezbedi što naučnije obrazloženje, autor se poziva na mišljenja poznatih autoriteta u vojnoj nauci i citira Klauzevica, generala Vavela i još neke, nama manje poznate pisce.

Tako iz Klauzevicovog dela »O ratu« citira ceo prvi stav i zaključak iz tačke 1 u glavi »Ratna formacija vojske« čiji kraj glasi »...broj međusobno ravnih delova treba što je moguće povećati, a komandne stepene što je moguće smanjiti. Ovom stoji na putu samo to da se kod armija ne može zgodno upravljati sa više od osam do deset delova, a kod manjih odreda ne sa više od četiri do šest.«²⁾ naponinjući da pod preprekom koja stoji na putu treba razumeti »protezanje kontrole«. Drugi jedan autor o istom problemu kaže »... što je manja odgovornost člana grupe, to je veći broj grupa i obratno«. Time se htelo reći da bi jedan podoficir, zadužen za samo tri vojnika, bio nezaposlen, a jedan general koji bi imao pod svojim komandom šest komandanata divizija — suviše zaposlen. General Vavel iznosi u »Britanskoj enciklopediji« da, »uopšte govoreći, broj jedinica, grupisa-

nih u jednoj formaciji, ne treba da bude manji od tri niti veći od šest«.

Pisac kaže da su u sadašnjoj formaciji operativne armije SAD, u svim rodovima osim pešadije, čete (baterije) formirane u administrativno-taktičke jedinice i nazvane »samostalni bataljoni«, tako da njihov štab administrativno upravlja samo sa tri do pet potčinjenih delova i snabdeva ih. Stoga pisac nalazi da su u štabovi ovih samostalnih bataljona nedovoljno iskorišćeni jer, po njemu, jedan štab može administrativno da podmiri 30 potčinjenih delova, te zato samostalni bataljon nije pogodna jedinica na kojoj treba izgraditi jednu vrstu operativne armije, sem ukoliko se ne dokaže da on ima određena preimućstva nad pukovskim sistemom formacije. Tako štab divizije administrativno rukovodi samo sa tri pešadiska puka i jedinicama rodova vojske koje ove pukove podržavaju, a koje su formirane u samostalne bataljone (divizione) i snabdeva ih, tj. pod sobom ima ukupno 11 delova (bez novoformiranog tehničkog bataljona). Pisac je, doduše, mišljenja da je to prilično velik broj i da baš to najviše otežava prebacivanja administracije i snabdevanja na višu taktičku jedinicu. Međutim, nastavlja on dalje, ukoliko bi se neki podržavajući rodovi, kao, naprimer, artiljerija, formirali u pukove, broj delova na administraciji i snabdevanju kod divizije smanjio bi se na sedam, a tako mali broj već omogućuje traženje rešenja u sledećoj višoj taktičkoj komandi.

Vraćajući se na glavnu temu, autor ovog članka navodi da organizaciju operativne armije treba sprovesti po jednom od sledećih načina: po prvom, četa, puk, divizija i armija treba da predstavljaju administrativne jedinice, a bataljon, brigada, korpus i armiska grupa neadministrativne. Druga mogućnost bila bi da četa, puk, divizija i armija budu neadministrativne, a bataljon, brigada, korpus i armiska grupa administrativne, dok bi armiski štab ratišta sa taktičkom i administrativnom funkcijom bio uključen u ovu organizaciju na odgovarajućem stepenu po potrebi. Smatrajući prvi način organizacije pogodnijim, pisac iznosi da su u Američkoj armiji, posle napuštanja divizije sa četvornom formacijom, vršeni pokušaji sa raznim diviziskim organizacijama: pešadiska divizija, motorizovana pešadiska, vazdušnodesantna, planinska i oklopna divi-

²⁾ Citat prema našem prevodu knjige »O ratu«, strana 245. Izdanje »Vojno delo« 1951 godine.

zija, i da su sve one u izvjesnom smislu bile eksperimentalne i izražavale gledišta onih koji su se za njih ranije zalagali. Tokom Drugog svetskog rata su pešadiska i motorizovana divizija kombinovane u novu pešadisku diviziju koja je po potrebi mogla da dejstvuje i kao motorizovana. Od svršetka Drugog svetskog rata ovaj se proces standardizacije divizija i dalje odvijao tako da su sve, osim oklopnih, organizovane na sličan način, te sada postoji problem standardizacije elemenata pešadiske i oklopne divizije zbog velike razlike u njihovoj osnovnoj strukturi. Oklopna divizija je u potpunosti organizovana od samostalnih bataljona, formiranih pod štabom oklopne divizije (taktičko-administrativni štab), koji će se u taktičkom pogledu nalaziti pod komandom jednog srednjeg neadministrativnog štaba koji se naziva »borbena grupa«. S druge strane, pešadiske čete su organizovane u pukove (taktičko-administrativne štabove) koji upravljaju četama u taktičkom pogledu preko neadministrativnih bataljonskih štabova. Pukovi su organizovani neposredno pod taktičko-administrativnim divizijskim štabovima.

Ukazujući na ove organizacione razlike autor kaže da, u cilju postizanja maksimalne međusobne zamene elemenata između različitih vrsta divizija, treba ili reorganizovati oklopnu diviziju po pukovskom sistemu ili puk potpuno isključiti iz svih divizijskih formacija. Ali, pošto se pokazalo da pešadija ima dobru i ekonomičnu organizaciju i pošto on ne veruje da razlike u taktici treba da dikтираju jednu vrstu organizacije u pešadiji a savim različnu u oklopnim jedinicama, pisac smatra da je formacija sa pukovima bolja.

U svom daljem izlaganju pisac se trudi da pomiri dva organizaciona zahteva koje je postavio jedan drugi autor prilikom razmatranja pešadiske divizije, a koji glase: 1) Svaka organizacija koja zahteva da se njene jedinice obično dele prema nameni pod normalnim uslovima borbe, pogrešna je, i 2) osnovna pešadiska borbena i administrativna jedinica je četa. Ona treba da bude homogena, pokretna i naoružana jednim osnovnim oružjem. Pošto smatra da su oklopne jedinice zanemarile prvi, dok pešadija zanemaruje drugi zahtev, težeći da pretvori pešadisku jedinicu u minijaturnu diviziju, on predlaže

reorganizaciju oklopne brigade iz osnova, tj. tenkovski vod sastavljen od tri tenka (nasuprot postojećih pet) i jednog oklopnog transporterera koji bi nosio 10 vojnika zajedno sa vozačem, i jedan minobacač. Ovi vojnici bi pretstavljali minimum potrebne pešadiske podrške tenkovima i bili bi obučeni kao pomoćna tenkovska posada, a minobacač bi služio za tučenje dubokozaklonjenog neprijatelja. Ovakva tri voda sačinjavala bi tenkovsku četvu kojoj ne bi bio potreban četvrti vod sa oruđima za podršku, pošto sami tenkovi mogu ispoljiti dovoljnu vatru, a svaki vod ima još i po jedan minobacač. Štab čete bi imao dva tenka i jedan transporter, tako da bi u tenkovskoj četi bilo približno 100 do 110 vojnika i oficira. Devet tenkovskih četa bi formirale puk sa tri bataljona. Tenkovski puk bi imao organsku izviđačku četvu, dok bi pukovska štabna četa i svaki bataljon imali po jedan organski izviđački i komandni vod od dva tenka i jednog transporterera. Tako bi oklopni puk imao 15 lakih, 72 srednja i 35 teških tenkova i 47 oklopnih transporterera sa ukupnim brojem od 1.900 do 2.000 ljudi. Oklopna brigada bi se normalno sastojala iz tri oklopna puka, jednog standardnog pešadiskog potpuno motorizovanog puka, jednog artiljeriskog puka, jednog samostalnog inženjerskog bataljona, jednog samostalnog sanitetskog bataljona i komandnih delova. Braneci predloženu organizaciju oklopnih jedinica autor kaže da je nju, suprotno teoriji Klauzevica i Hamiltona, postavio na trojnu podelu pošto smatra da će oklopne jedinice biti upotrebljene ili za pojačanje pešadiskih jedinica ili one same mogu biti ojačane pešadiskim delovima u cilju stvaranja pešadisko-oklopne grupe svakog željenog odnosa, a uz minimalnu povredu osnovne organizacije bilo koje jedinice. On smatra da po nameni u oklopnim jedinicama komandni element predstavlja i manevarski element, te će onaj prvi, pošto ima manji broj delova, moći uspešnije da izvršava taktičke dužnosti.

Kod postojećeg pešadiskog puka autor predlaže samo jednu izmenu, i to da tenkovska četa bude normalno pridodata, a ne organska jedinica. Tako bi tenkovska četa formacioni pripadala tenkovskom pukov pešadiske brigade gde bi bila na obuci i snabdevanju, ali bi normalno dejstvovala u sastavu određenog pešadiskog puka. Glavni razlog ove izmene je u tome što

autor smatra da, u pogledu održavanja materijala, što je od osnovnog značaja za tenkovske jedinice, tenkovska četa ima u tenkovskom puku mnogo bolje uslove za organizovano sprovođenje održavanja.

Pešadiska brigada (veličine koja odgovara sadašnjoj pešadiskoj diviziji SAD) normalno bi se sastojala iz 3 pešadiska puka, po jednog tenkovskog i artiljerijskog puka, po jednog samostalnog inženjerskog i sanitetskog bataljona i komandnih elemenata. Tenkovski puk pešadiske brigade razlikovao bi se od tenkovskog puka oklopne brigade po tome što bi imao samo dva bataljonska štaba. Pošto je osnovni zadatak ovog puka da podržava pešadiju, svakom pešadiskom puku bila bi pridodata normalno po jedna tenkovska četa tako da bi u sastavu tenkovskog puka ostalo šest četa. Tenkovski puk sa dva bataljonska štaba i štabom puka mogao bi da pretstavlja taktičko-sadejstvujući element za svaki pešadiski puk kome se pridaje više od jedne tenkovske čete. Izviđačka četa tenkovskog puka izvršavala bi one taktičke zadatke koje sada izvršava izviđačka četa pešadiske divizije. Verovatno bi svih devet četa ovog puka bile opremljene srednjim tenkovima.

Po autoru bi artiljerija u organskom sastavu postojeće divizije bila formirana u pukove sa po tri diviziona 105 mm haubica, 1 divizionom 155 mm haubica, 1 PA divizionom automatskih PA topova, dok bi pozadinski delovi bili tako organizovani da njihovi elementi mogu pojačati ili štabnu bateriju divizionu ili pomagati delove pešadiskog ili tenkovskog puka kome artiljerijski divizion može biti pridat.

Na taj način će artiljeriskom divizionu biti potreban minimum pozadinske podrške kad dejstvuje odvojeno.

U vezi sa ovakvim svojim izlaganjem pisac predlaže sledeći sastav pešadiske divizije: 10 pešadiskih pukova, 6 tenkovskih pukova, 1 laki oklopni puk, 4 artiljerijska puka (za neposrednu podršku), 1 (ili više) artiljerijski puk (srednji ili teški), 1 (ili više) PA puk, 1 inženjerski puk, 4 samostalna inženjerska bataljona, 1 sanitetski puk, 4 samostalna sanitetska bataljona (neobavezno), 1 transportno-snabdevački puk, 1 tehnički puk, 1 puk za vezu, 1 štabni puk sastava: divizijska štabna četa, 4 brigadne štabne čete, štabna baterija artiljerijske brigade, štabna četa pozadinske brigade, bataljon vojne policije i dopunski bataljon. Ova bi divizija imala na administraciji i snabdevanju 37, a u operativnom smislu 7 elemenata. Pozadinski, tehnički i puk za vezu, kao i policijski bataljon, bili bi tako formirani da olakšaju pridavanje svojih elemenata taktičkim brigadama. Ovako formirana divizija odgovarala bi korpusu sastava 3 pešadiske i 1 oklopne divizije.

Iz svega ovoga izlazi da rešenje treba tražiti u što većem grupisanju jedinica na administraciji i snabdevanju jednog štaba i da stvaranje samostalnih bataljona (divizionu) dovodi samo do povećanja administrativnog i pozadinskog osoblja, a da, ustvari, ne daje nikakve taktičke prednosti te stoga, po mišljenju pisca, treba ostvariti jedinstvenu pukovsku formaciju kod svih rodova.

R. A.